

BEATA CZARNECKA-DZIALUK

PROFESOR HELENA KOŁAKOWSKA-PRZEŁOMIEC

Profesor Helena Kołakowska-Przełomieć od dzieciństwa związana jest z Warszawą – tu się urodziła, tu przed II wojną światową ukończyła szkołę średnią, a w czasie okupacji działała w ruchu oporu jako łączniczka Armii Krajowej i walczyła w Powstaniu Warszawskim – między innymi na Woli i na Starym Mieście. Została za to odznaczona Srebrnym Krzyżem Zasługi z Mieczami, Krzyżem Armii Krajowej oraz Warszawskim Krzyżem Powstańczym, a w 2005 r. minister obrony narodowej mianował ją na stopień porucznika. W Warszawie też w 1945 r. rozpoczęła studia na uniwersyteckim Wydziale Prawa. Z pracą naukową prof. Helena Kołakowska-Przełomieć związana jest od chwili ukończenia studiów – po uzyskaniu w 1949 r. tytułu magistra prawa podjęła pracę w Zakładzie Kryminologii Katedry Prawa Karnego Wydziału Prawa Uniwersytetu Warszawskiego pod kierunkiem prof. Stanisława Batawii. Od 1955 r. zaś przez kilkadziesiąt lat nieprzerwanie pracowała w Instytucie Nauk Prawnych PAN, w Zakładzie Kryminologii, kolejno na stanowiskach asystenta, adiunkta, docenta i profesora. Pełniła też w instytucie funkcję kierownika studium doktoranckiego (w latach 1980–1984), była wiceprzewodniczącą komisji do spraw odbioru i oceny wyników prac naukowo-badawczych instytutu, a od 1981 r. jest też członkiem rady naukowej. Od 1983 r. kierowała Zespołem Naukowym do spraw Demoralizacji i Przystępczości Nieletnich w Instytucie Problematyki Przystępczości, w którym była też członkiem rady naukowej. Pracę i życie rodzinne w Warszawie przerywały jej tylko wyjazdy studyjne i stypendialne – w 1959 r. przebywała na studiach we Francji, a w 1969 r. – w Belgii.

Oprócz pracy naukowej prof. H. Kołakowska-Przełomieć w latach 1950–1960 była społecznym kuratorem dla nieletnich przy sądzie dla nieletnich w Warszawie, a w 1962 r. ukończyła aplikację sądową i zdała egzamin sędziowski. Doświadczenia praktyczne zebrane w trakcie sprawowania osobistej opieki nad nieletnimi przestępcami oraz w sądownictwie stały się niezwykle cennym uzupełnieniem zdobytej i rozwijanej przez prof. H. Kołakowską-Przełomieć wiedzy teoretycznej z zakresu kryminologii, a także imponująco obfitego dorobku badawczego. Jej badania były niezwykle skrupulatne, szerokie, wieloaspektowe i metodologicznie nowatorskie. Wywierały wrażenie nie tylko na osobach początkujących w prowadzeniu własnych badań czy zgłębiających dopiero zagadnienia kryminologii, lecz także znalazło to wyraz w licznych dokumentach, szczególnie związanych z uzyskiwaniem kolejnych stopni naukowych. Wskazuje się w nich zwłaszcza, że „prace naukowe prof. H. Kołakowskiej-Przełomieć oparte są nie tylko na szerokiej podstawie teoretycznej, ale przede wszystkim na szerokich własnych badaniach empirycznych. Gruntowna wie-

dza teoretyczna, prawnicza, kryminologiczna związana z innymi naukami, takimi jak: psychologia, socjologia, statystyka, doskonała znajomość metodologii badań i wielkie doświadczenie w prowadzeniu badań empirycznych – pozwala prof. H. Kołakowskiej-Przełomiec na podejmowanie i trafne rozwiązywanie trudnych problemów naukowych z dziedziny kryminologii. (...) Jej osiągnięcia w badaniach kryminologicznych stanowią znakomity wkład w rozwój nauki kryminologii”¹.

Stopień naukowy doktora nauk prawnych nadała jej Rada Naukowa Instytutu Nauk Prawnych PAN w Warszawie na podstawie rozprawy doktorskiej pt. *Problematyka recydywy nieletnich w świetle badań 500 nieletnich recydywistów*; stopień doktora habilitowanego w 1978 r. na podstawie rozprawy habilitacyjnej pt. *Przestępczość i nieprzystosowanie społeczne nieletnich przestępców w genezie przestępczości dorosłych*². W 1986 r. Rada Państwa nadała Helenie Kołakowskiej-Przełomiec tytuł profesora nadzwyczajnego, a w 1990 r. otrzymała tytuł profesora zwyczajnego.

Jej dorobek naukowy obejmuje ponad sześćdziesiąt opublikowanych pozycji, w tym sześć monografii książkowych i ponad dwadzieścia obszernych studiów w pracach zbiorowych, a poza tym artykuły, referaty, glosy i ekspertyzy, oraz prawie dwadzieścia prac niepublikowanych. Na podkreślenie zasługuje fakt, że prace te nie tylko stanowią wkład w rozwój nauki, lecz także mają duże znaczenie praktyczne. Wskazania i postulaty odnajdują w nich osoby stosujące prawo, legislatorzy i twórcy polityki społecznej.

Pierwszym i chyba najszerzej opracowanym tematem badawczym jest przestępczość i nieprzystosowanie społeczne młodych ludzi, studiowane w wielu aspektach. Profesor H. Kołakowska-Przełomiec przeprowadziła jedno z pierwszych obszernych reprezentatywnych badań obejmujących 500 nieletnich recydywistów z pięciu największych miast Polski. Wraz z prof. S. Batawiałą badała zagadnienie dzieci moralnie zaniedbanych (w efekcie opracowano definicję pojęcia „nieletnich nieprzystosowanych społecznie” i po raz pierwszy w kraju szacunkowo określono liczbę takich dzieci). Kolejne jej badania dotyczyły problemu młodzieży nieuczącej się i niepracującej. Przeprowadziła pierwsze w Polsce badania kohortowe reprezentatywnej grupy 1000 młodych mężczyzn – dawnych nieletnich, które pokazały obraz przestępczości nieletnich i ich dalsze losy; między innymi wykazały ich zasadniczo gorszą sytuację społeczną w porównaniu z ogółem mężczyzn w ich wieku oraz zależność pomiędzy przestępczością nieletnich i późniejszą przestępczością dorosłych. Zajęła się również problemem społecznych uwarunkowań alkoholizowania się nieletnich³. Kolejne badania dotyczyły nieletnich sprawców zbrodni (a w szczególności możliwości stosowania wobec nich kary na podstawie art. 9 § 2 k.k. z 1969 r.) oraz początków ich kariery przestępczej. Później prof. Kołakowska-Przełomiec wraz z prof. D. Wójcik skupiła się na zagadnieniu selekcji nieletnich przestępców w sądach rodzinnych⁴.

¹ Prof. J. Łętowski, Wniosek o nadanie tytułu naukowego profesora zwyczajnego nauk prawnych prof. dr hab. Helenie Kołakowskiej-Przełomiec, profesorowi w Instytucie Państwa i Prawa PAN w Warszawie.

² Opublikowaną w Ossolineum, Warszawa–Wrocław 1977.

³ H. Kołakowska-Przełomiec, *Społeczne uwarunkowania alkoholizowania się nieletnich*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1979.

⁴ H. Kołakowska-Przełomiec, D. Wójcik, *Selekcja nieletnich przestępców w sądach rodzinnych*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź 1990.

Autorki w pracy podsumowującej wyniki badań nawiązały do zagadnienia *diversion*, a przeprowadzone złożone badania empiryczne o charakterze longitudinalnym wykazały liczne nieprawidłowości w praktycznym korzystaniu z możliwości newszczy-nania bądź umarzania wszczętego postępowania w sprawie nieletnich i skutki tego dla dalszych ich losów.

Profesor Kołakowska-Przełomieć nie tylko interesowała się problematyką przestępczości dzieci, lecz także patrzyła na nie jako na ofiary przestępstw⁵. Zajmowała się również problematyką praw dziecka i pod tym kątem oceniała obowiązujące ustawodawstwo⁶. Jej zainteresowania badawcze obejmowały też problem zapobiegania przestępczości. Pierwsze jej publikacje na ten temat powstały na początku lat siedemdziesiątych⁷, a w monografii *Zapobieganie przestępczości: studium kryminologiczne*⁸ podjęła próbę syntetycznego ujęcia całości tego zagadnienia.

Kolejnym obszarem zainteresowań badawczych była przestępczość przeciwko rodzinie, zwłaszcza znęcanie się⁹ i niealimentacja. Monografia *Przestępstwa niealimentacji* ukazuje obiegowe schematy oceny niealimentacji oraz wątpliwości dotyczące prawnego uregulowania i praktyki sądowej, ponadto zawiera postulaty depenalizacji i dekryminalizacji omawianych czynów.

Profesor H. Kołakowska-Przełomieć zajmowała się też problematyką przestępczości przeciwko mieniu, zwłaszcza kradzieży z włamaniem, prowadząc wraz z członkami Zakładu Kryminologii INP PAN ogólnopolskie badania¹⁰.

Stałym przedmiotem jej zainteresowania były również zagadnienia legislacyjne prawa karnego; brała udział w pracach sejmowej komisji ustawodawczej nad projektem ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich z 1982 r.

Działalność naukowa, a zwłaszcza publikacje prof. H. Kołakowskiej-Przełomieć, budzi uznanie i szacunek nie tylko czytelników jej prac, o czym może świadczyć chociażby niezwykle częste ich cytowanie, lecz także różnych gremiów, które ją nagradzały. W 1975 r. i w 1980 r. otrzymała indywidualne nagrody naukowe Sekretarza Naukowego PAN za osiągnięcia w badaniach nad młodzieżą społecznie nieprzystosowaną i problematyką alkoholizmu oraz za książkę *Spoleczne uwarunkowania alkoholizowania się nieletnich*, w 1979 r. zaś nagrodę za najlepszą pracę habilitacyjną za *Przestępczość i nieprzystosowanie społeczne nieletnich w genezie przestępczości dorosłych w XXI Ogólnopolskim Konkursie „Państwa i Prawa”*. Za pracę społeczną i zawodową odznaczona została w 1981 r. Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia

⁵ H. Kołakowska-Przełomieć, *Dziecko jako sprawca i jako ofiara przestępstwa. (Ochrona dziecka w prawie karnym)*, w: T. Smoczyński (red.), *Konwencja o prawach dziecka: analiza i wykładnia*, „Ars boni et aequi”, Poznań 1999; eadem, *Przestępstwa uprowadzenia lub zatrzymania małoletniego albo osoby nieporadnej – art. 188 k.k.*, *Archiwum Kryminologii* 1984, t. XI.

⁶ H. Kołakowska-Przełomieć, D. Wójcik, *Idee Konwencji Praw Dziecka a ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich*, w: J. Bińczycka (red.), *Prawa dziecka. Deklaracje i rzeczywistość. Materiały z konferencji, Rembertów, 19–21 czerwca 1992*, „Impuls”, Kraków 1993; eadem, *Ustawa z dnia 26 X 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich a Konwencja Praw Dziecka*, *Studia Prawnicze* 1992, z. 3/4, s. 3–29.

⁷ H. Kołakowska-Przełomieć, *Zagadnienie profilaktyki przestępczości nieletnich w świetle badań kryminologicznych*, *Studia Prawnicze* 1972, z. 34.

⁸ Wydana w Ossolineum, Wrocław 1984.

⁹ H. Kołakowska-Przełomieć, *Family violence in Poland*, *Eurocriminology* 1992, nr 4, s. 83–92.

¹⁰ H. Kołakowska-Przełomieć (red.), *Przestępstwa kradzieży z włamaniem: studium kryminologiczne*, „Typografia”, Warszawa 1996.

Polski, a w 1996 r. Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski i medalem XXV-lecia Polskiej Akademii Nauk.

Warto zwrócić uwagę na działalność społeczną prof. H. Kołakowskiej-Przełomiec, gdyż znając liczbę badanych zagadnień, publikacji, niezwykle czasochłonnych i złożonych badań empirycznych, można by odnieść mylne wrażenie, że musiała być nimi bez reszty pochłonięta. Tymczasem zajmowała się jeszcze kształceniem kadry naukowej (jak wspomniano, przez kilka lat kierowała studium doktoranckim, była promotorem trzech prac doktorskich, recenzentem pięciu prac doktorskich i dwóch habilitacyjnych), wykładami dla studentów różnych uczelni, a także dla praktyków (m.in. sędziów, nauczycieli), sprawowaniem przez dziesięć lat bezpośredniej opieki nad nieletnimi jako kurator społeczny, a przez kolejne dziesięć lat prowadzeniem poradnictwa i prelekcji dla kuratorów przy sądzie dla nieletnich w Warszawie. Była też członkiem komitetu redakcyjnego „Archiwum Kryminologii”. Jest członkiem Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej, a w latach osiemdziesiątych należała do NSZZ „Solidarność”.

Wracając do działalności naukowej, trzeba wspomnieć o współpracy prof. H. Kołakowskiej-Przełomiec z wieloma placówkami naukowymi krajowymi (wśród nich są: Instytut Profilaktyki Społecznej i Resocjalizacji Uniwersytetu Warszawskiego, Instytut Psychiatrii i Neurologii w Warszawie, Wyższa Szkoła Pedagogiki Specjalnej i Resocjalizacji) i zagranicznymi (Centre de Formation et de Recherche de l'Éducation Surveillée w Vaucresson, Centre de Recherches Sociologiques sur la Droit et les Institutions Pénales w Paryżu, Max Planck Institut für Ausländisches und Internationales Strafrecht we Fryburgu, Scandinavian Research Council of Criminology, the United Nations University w Tokio), a także o jej aktywności w towarzystwach naukowych (Polskim Towarzystwie Prawa Karnego, Polskim Towarzystwie Kryminologicznym, Association Internationale de Droit Pénal, Société Internationale de Criminologie). O uznaniu, jakie prof. H. Kołakowska-Przełomiec zyskała w kraju i za granicą, świadczy częste jej zapraszanie jako referenta na liczne konferencje. Miałam szczęśliwie sposobność wielokrotnie słuchać jej wystąpień, korzystać z konsultacji, a zwłaszcza z jej cennych uwag w recenzji wydawniczej, i jestem za to wszystko głęboko wdzięczna.

BIBLIOGRAFIA PRAC

PROF. DR HAB. HELENY KOŁAKOWSKIEJ-PRZEŁOMIEC

I. Książki, monografie

1. *Przestępczość i nieprzystosowanie społeczne nieletnich w genezie przestępczości dorosłych*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Warszawa–Wrocław 1977.
2. *Społeczne uwarunkowania alkoholizowania się nieletnich*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1979.
3. *Zapobieganie przestępczości: studium kryminologiczne*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1984.
4. *Przestępstwa niealimentacji: studium kryminologiczne*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1989.
5. *Nieletni sprawcy zbrodni (początki kariery przestępczej)*, Instytut Profilaktyki Społecznej i Resocjalizacji UW, Warszawa 1990.

6. *Selekcja nieletnich przestępców w sądach rodzinnych* (wraz z D. Wójcik), Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Warszawa–Wrocław–Kraków–Gdańsk–Łódź 1990.

II. Artykuły w czasopismach naukowych

1. *Nieletni recydywiści (wyniki badań 500 nieletnich recydywistów)*, *Archiwum Kryminologii* 1960, t. I, s. 55–112.
2. *Wczesna przestępczość nieletnich a ich późniejsza recydywa*, *Problemy Kryminologii* 1962, nr 39, s. 548–560.
3. *Dzieci moralnie zaniedbane w świetle wyników badań w 15 szkołach podstawowych w klasach III, IV i V* (wraz z S. Batawią, M. Klimczak), *Państwo i Prawo* 1963, z. 12, s. 850–872.
4. *Wyniki badań dalszych losów nieletnich i młodocianych recydywistów* (wraz z S. Batawią, A. Strzemboszem, S. Szelhausem), *Państwo i Prawo* 1965, z. 4.
5. *Sprawcy przestępstw gospodarczych w świetle statystyki milicyjnej i sądowej*, *Państwo i Prawo* 1967, z. 3, s. 451–464.
6. *Przestępstwa gospodarcze w Polsce w świetle danych statystyki milicyjnej za lata 1962–1965* (wraz z E. Syzduł), *Państwo i Prawo* 1966, z. 9, s. 336–349.
7. *Wyniki badań 180 chłopców skierowanych do rocznych i dwuletnich szkół zawodowych*, *Nowa Szkoła* 1969, nr 6, s. 38–42.
8. *Rozmiary nieprzystosowania społecznego u nieletnich nie uczących się i nie pracujących*, *Studia Prawnicze* 1970, z. 25, s. 66–97.
9. *Wyniki badań 432 chłopców „nie uczących się i nie pracujących”*, *Archiwum Kryminologii* 1972, t. V, s. 32–82.
10. *Zagadnienie profilaktyki przestępczości nieletnich w świetle badań kryminologicznych*, *Studia Prawnicze* 1972, z. 34, s. 75–99.
11. *Badania nad problemem przestępczości nieletnich*, *Państwo i Prawo* 1973, z. 2, s. 58–65.
12. *Alkoholizowanie się nieletnich przestępców a ich późniejsze przystosowanie społeczne*, *Problemy Alkoholizmu* 1973, nr 6.
13. *Przestępczość nieletnich mieszkających na wsi*, *Państwo i Prawo* 1974, z. 12, s. 56–67.
14. *Nieletni przestępcy na wsi*, *Wieś i Rolnictwo* 1975, z. 34.
15. *Postępowanie w sprawach nieletnich*, *Państwo i Prawo* 1983, z. 6, s. 46–51.
16. *Przestępstwo wprowadzenia lub zatrzymania małoletniego albo osoby nieporadnej – art. 188 k.k.*, *Archiwum Kryminologii* 1984, t. XI, s. 227–244.
17. *Proizwodstvo po dielam niesowiersziennoletnich w swietle polozenij nowego zakona*, *Polskoje Sowriemiennoje Prawo* 1984, nr 1, s. 37–44.
18. *Przemoc w rodzinie*, *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny* 1985, nr 1, s. 139–148.
19. *Przestępstwo znęcania się a rola ofiary*, *Studia Kryminologiczne, Kryminologiczne i Penitencjarne* 1986, t. 17, s. 7–18.
20. *Przypadek zabójstwa dokonanego przez nieletnich*, *Studia Kryminologiczne, Kryminologiczne i Penitencjarne* 1987, nr 18, s. 141–153.
21. *Postępowanie w sprawach nieletnich w Polsce*, *Studia Prawnicze* 1988, z. 1/2, s. 11–21 (*Trzecie Polsko-Niemieckie Kolokwium z Zakresu Prawa Karnego i Kryminologii*).

22. *Selekcja nieletnich przestępców w sądzie rodzinnym* (wraz z D. Wójcik), *Studia Prawnicze* 1988, z. 1/2, s. 69–92 (*Trzecie Polsko-Niemieckie Kolokwium z Zakresu Prawa Karnego i Kryminologii*).
23. *Przestępstwa porzucenia małoletniego lub osoby nieporadnej – art. 187 k.k. (studium kryminologiczne)*, *Studia Kryminalistyczne, Kryminologiczne i Penitencjarne* 1989, nr 20, s. 7–15.
24. *Amerykańska koncepcja diversion*, *Przestępczość na Świecie* 1989, nr 22, s. 11–90.
25. *Dekryminalizacja, depenalizacja – aktualne tendencje*, *Przestępczość na Świecie* 1990, nr 23, s. 37–47.
26. *Nieletni sprawcy zbrodni w wieku 16 lat*, *Studia Kryminalistyczne, Kryminologiczne i Penitencjarne* 1991, nr 21, s. 203–224.
27. *Ustawa z dnia 26 X 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich a Konwencja Praw Dziecka* (wraz z D. Wójcik), *Studia Prawnicze* 1992, z. 3/4, s. 3–29.
28. *Family violence in Poland*, *Eurocriminology* 1992, nr 4, s. 83–92.
29. *Przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece w projekcie kodeksu karnego*, *Przegląd Prawa Karnego* 1995, nr 12, s. 38–60.
30. *Wyuczanie się w środowisku żołnierskim stosowania przemocy i zachowań przestępczych*, *Biuletyn Polskiego Towarzystwa Kryminologicznego* 1999, nr 8, s. 7–10.

III. Artykuły w pracach zbiorowych

1. S. Batawia, *Proces społecznego wykołajenia się nieletnich przestępców* (przy współudziale H. Kołakowskiej-Przełomiec i J. Sochoń), Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1958.
2. *La délinquance juvenile dans une ville industrielle ancienne et dans une nouvelle cité d'habitation*, w: *La délinquance juvenile en Europe*, Institut de Sociologie Libre de Bruxelles, Bruxelles 1968.
3. *Przestępczość nieletnich – rozdział V*, w: W. Świda (red.), *Kryminologia*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1977.
4. *Młodociani przestępcy – rozdział VI*, w: W. Świda (red.), *Kryminologia*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1977.
5. *Kryminologiczne zagadnienia profilaktyki przestępczości młodzieży*, w: J. Jasiński (red.), *Zagadnienia nieprzystosowania społecznego i przestępczości w Polsce*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Warszawa–Wrocław 1978.
6. *Środowisko rodzinne w świetle badań kryminologicznych*, w: J. Jasiński (red.), *Zagadnienia nieprzystosowania społecznego i przestępczości w Polsce*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Warszawa–Wrocław 1978.
7. *Zagadnienia społeczne przeciwdziałania przestępczości nieletnich*, w: B. Hołyst (red.), *Spoleczne przeciwdziałanie przestępczości*, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1980.
8. *Demoralizacja nieletnich w świetle ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich* (wraz z D. Wójcik), w: T. Bojarski, M. Mozgawa (red.), *Prawne i społeczne metody i środki eliminowania zaburzonej socjalizacji*, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 1991, s. 33–47.
9. *Umorzenia spraw karnych nieletnich przestępców w sądach rodzinnych* (wraz z D. Wójcik), w: B. Kowalska-Ehrlich, S. Walczak (red.), *Prawne i pedagogiczne*

aspekty resocjalizacji nieletnich, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 1992 (*Prace Instytutu Profilaktyki Społecznej i Resocjalizacji UW*, t. 12), s. 89–99.

10. *Nieletni sprawcy zbrodni*, w: A. Krukowski (red.), *Dewiacje społeczne i ich kontrola w Polsce*, Instytut Profilaktyki Społecznej i Resocjalizacji UW, Warszawa 1993, s. 79–98.
11. T. Smyczyński (red.), *Konwencja o prawach dziecka. Wybrane zagadnienia prawne i socjalne*, Polski Komitet UNICEF, Warszawa 1994, autorzy: A. Bentyn, M. Daszyńska, M. Działyńska, L. Kociucki, H. Kołakowska-Przełomieć, M. Kozakiewicz, M. Matey, J. Panowicz-Lipska, T. Sokołowski, W. Stojanowska, R. Wieruszewski, L. Wiśniewski, D. Wójcik, K. Wojtczak, A. Zielonacki.
12. *Przestępczość w okresie transformacji ustrojowej* (wraz z A. Kossowską i D. Wójcik), w: *Prawo w okresie przemian ustrojowych w Polsce: z badań Instytutu Nauk Prawnych PAN*, Wydawnictwo Naukowe „Scholar”, Warszawa 1995, s. 213–227.
13. *Kryminalizacja – penalizacja – dekryminalizacja – depenalizacja*, w: A. Wasilkowski (red.), *Jakość prawa*, Dom Wydawniczy „ABC”, Warszawa 1996, s. 147–160.
14. *Dziecko jako sprawca i jako ofiara przestępstwa. (Ochrona dziecka w prawie karnym)*, w: T. Smyczyński (red.), *Konwencja o prawach dziecka – analiza i wykładnia*, „Ars boni et aequi”, Poznań 1999, s. 401–423.

IV. Materiały z konferencji

1. *Rola środowiska rodzinnego w genezie alkoholizowania się nieletnich*, w: A. Ratajczak (red.), *Polityka wobec pijaństwa i alkoholizmu w Wielkopolsce*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Adama Mickiewicza, Poznań 1979.
2. *Zabójstwa dokonane przez nieletnich*, w: *Przestępczość przeciwko życiu i zdrowiu w Wielkopolsce. Materiały V sesji naukowej poświęconej problemom kryminologicznym Wielkopolski*, Uniwersytet Adama Mickiewicza, Poznań 1986, s. 297–304.
3. *Aktualny stan i perspektywy rozwojowe kryminologii (Warszawa, 25 I 1990 r.)*, red. i wstęp: L. Tyszkiewicz, *Przegląd Prawa Karnego* 1992, nr 5, s. 50–86.
4. *Idee Konwencji Praw Dziecka a ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich* (wraz z D. Wójcik), w: J. Bińczycza (red.), *Prawa dziecka: deklaracje i rzeczywistość. Materiały z konferencji, Rembertów, 19–21 czerwca 1992*, „Impuls”, Kraków 1993, s. 33–50.

V. Redakcja opracowań naukowych

Przestępstwa kradzieży z włamaniem: studium kryminologiczne, autorzy: A. Kossowska, J. Krawczyk, H. Kołakowska-Przełomieć, K. Ostrowska, Z. Ostrihanska, D. Wójcik, „Typografia”, Warszawa 1996.

VI. Glosy, opinie

1. *Glosa do uchwały SN z 30.IX.1981 r. VI KZP 20/80. [Dot. wykładni art. 120 § 4 k.k.]*, *Państwo i Prawo* 1982, z. 9, s. 146–148.

VII. Prace publicystyczno-naukowe

1. *Czy zmiany w kompetencji sądów dla nieletnich są potrzebne?*, *Prawo i Życie* 1962, nr 17.
2. H. Kołakowska-Przelomiec, Z. Ostrihanska, A. Kossowska, D. Wójcik, J. Krawczyk, I. Rzeplińska, B. Szamota-Saeki, K. Badźmirowska-Masłowska, *Nieletni do więzienia? Naukowcy przeciw*, *Rzeczpospolita* z 24 czerwca 1994 r.

VIII. Recenzje

1. Lipkowski Otton, *Dziecko społecznie niedostosowane i jego resocjalizacja*, Państwowy Zakład Wydawnictw Szkolnych, Warszawa 1971 – *Nowa Szkoła* 1971, nr 6, s. 83–84.
2. Sołowiej Józefa, *Rodzina a proces resocjalizacji nieletnich*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Gdańsk 1978 – *Państwo i Prawo* 1979, z. 5, s. 131–133.
3. Pełka-Sługocka Maria D., Juczyński Zygfryd, Szafrąńska Maria, *Pasożytnictwo społeczne czy inwalidztwo u młodzieży?*, Warszawa 1981 – *Państwo i Prawo* 1982, z. 11, s. 129–131.
4. Michalski Wojciech (red.), *Postępowanie z młodzieżą w świetle norm prawa karnego w krajach socjalistycznych*, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1982 – *Państwo i Prawo* 1984, z. 3, s. 121–123.

IX. Prace niepublikowane

1. Opracowanie biograficzne pięciu grup nieletnich przestępców (łącznie ok. 140 stron maszynopisu), Warszawa 1958.
2. *Problematyka recydywy nieletnich w świetle badań 500 nieletnich recydywistów*, praca doktorska, Warszawa 1964.
3. *Badania dotyczące przestępczości i rozmiarów nieprzystosowania społecznego 200 chłopców 18-letnich nie uczących się i nie pracujących zgłoszonych przez MO do Ośrodka dla Młodzieży Nieprzystosowanej Społecznie*. Badanie prowadzono w 1967 r. i uzupełniono je badaniami katamnestycznymi o przestępczości w 1969 r. Wyniki badania przekazano Prezydium Stołecznej Rady Narodowej w Warszawie, 1969.
4. *Zapobieganie i zwalczanie przestępczości nieletnich i młodocianych w Polsce, uwagi o niektórych kierunkach, w jakich powinna przebiegać profilaktyka przestępczości nieletnich i młodocianych*. Opracowanie stanowiło część raportu przygotowanego na potrzeby ogólnego raportu o młodzieży zagrożonej (dla plenum KC PZPR), Warszawa 1971.
5. *Przyczyny przestępczości nieletnich w świetle badań polskich – próba syntezy* (wraz z H. Chrzanowską), raport o stanie przestępczości w Polsce, przeznaczony dla Ministerstwa Sprawiedliwości, Warszawa 1973.
6. *Zapobieganie i zwalczanie przestępczości w Polsce*, opracowanie na międzynarodową polsko-niemiecką konferencję na temat przestępczości nieletnich, organizowaną przez Instytut Państwa i Prawa PAN, Warszawa, maj 1971.
7. *Problemy młodzieży nie uczącej się i nie pracującej uważanej za społecznie nieprzystosowaną*, opracowanie przeznaczone na Trzecie Sympozjum Krajów Socjalistycznych poświęcone problemowi przestępczości młodzieży, Praga, grudzień 1971.

8. *Skuteczność środków wychowawczo-poprawczych stosowanych wobec nieletnich przestępców w świetle rozmiarów wykolejenia społecznego i przestępczości młodych mężczyzn, dawnych nieletnich przestępców*, referat na międzynarodową konferencję krajów socjalistycznych, poświęconą zagadnieniu różnicowania środków stosowanych wobec przestępców, zorganizowaną przez Instytut Państwa i Prawa PAN, 6–8 grudnia 1977 r.
9. *Opinia o projekcie ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich* dla komisji sejmowych (autorka jako rzeczoznawca brała udział w obradach i posiedzeniach Komisji Prac Ustawodawczych Sejmu PRL podczas prac nad projektem ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich w 1982 r.).
10. *Skuteczność środków stosowanych wobec nieletnich przestępców*, referat na międzynarodową konferencję na temat „Socjalistyczne perspektywy zapobiegania przestępczości”, Wuppertal, RFN, 8–11 kwietnia 1981 r.
11. *Nowa ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich*, referat na polsko-skandynawską konferencję kryminologiczną, Rynia k. Warszawy, 1983.
12. *Efficiency of Measures Applied to Juvenile Delinquents in the Prevention the Delinquency in Adults*, referat na IX Międzynarodowy Kongres Kryminologiczny, Wiedeń, 25–30 września 1983 r.
13. *Środowisko rodzinne w świetle badań kryminologicznych*, rozdział przygotowany do publikacji w wersji angielskiej pracy zbiorowej *Zagadnienia nieprzystosowania społecznego i przestępczości w Polsce*, 1980.
14. *Skuteczność środków wychowawczo-poprawczych stosowanych wobec nieletnich przestępców*, referat na I Krajową Konferencję Naukową Problemów Profilaktyki Społecznej i Resocjalizacji, 15–17 lutego 1979 r.
15. *Czynniki społeczne warunkujące alkoholizowanie się nieletnich*, referat na I Krajową Konferencję Naukową na temat „Badania nad młodzieżą w rozwiniętym społeczeństwie socjalistycznym”, 26–28 czerwca 1979 r.
16. *Indywidualne oddziaływanie środków karnych stosowanych wobec sprawców przestępstw przeciwko rodzinie, opiece i młodzieży*, raport z badań prowadzonych w ramach Problemu MR III 18, Warszawa 1985.
17. *System samoobrony społecznej w innych krajach*, Materiały Instytutu Problematyki Przestępczości, Warszawa 1986.
18. *New Polish Act on Proceedings in Cases of Juveniles*, opracowanie do części raportu na temat zapobiegania przestępczości dla The United Nations University, Tokio 1985/1986.
19. *Victims of Violence in Family*, referat na VI Międzynarodowe Sympozjum Wiktymologii, Jerozolima, 28 sierpnia–1 września 1988 r.